

подготовке врачей-интернов стоматологов / А. А. Музычина // Медико-социальные проблемы семьи. – 2012. – Т. 17. – № 3–4. – С. 142. 9. Барбер М. Океаны инноваций / Майкл Барбер, Кейтлин Донналли, Саад Разви // Вопросы образования. – 2012. – № 4. – С. 150. 10. Шевченко Д. А. Студенты гуманитарного вуза на рынке труда: опыт деятельности службы содействия занятости / Д. А. Шевченко, Д. А. Каплан // СоЦИС. – 2012. – № 11. – С. 153. 11. Мамедов М. Г. Современное состояние непрерывной профессиональной подготовки в Азербайджане / М. Г. Мамедов, Н. И. Ок // Ринок праці та зайнятість населення. – 2012. – № 4. – С. 16.

References: 1. Sazonova V. V. Izucheniye yazykov mezhdnarodnogo obshcheniya v kontekste dialoga kultur i tsivilizatsiy / V. V. Sazonova. – Voronezh : Istoki, 1996. – 237 p. 2. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2011/12 navchalnogo roku. Statystychnyi biuleten. – K. : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012. – P. 123. 3. Li Syuy. Razvitiye negosudarstvennykh obrazovatelnykh uchrezhdeniy v KNR v gody reformy : nekotoryye problemy i perspektivy vysshego obrazovaniya / Li Syuy // Vestnik VGU. – 2011. – No. 2. – P. 166. 4. Melikyan A. V. Portret mezhdunarodnogo sotrudnika rossiyskogo vuza / A. B. Melikyan, B. V. Zhelezov // Voprosy obrazovaniya. – 2012. – No. 4. – Pp. 260–261. 5. Obrazovaniye v 2013 godu. Tendentsii i vyzovy. Sbyvayutsya li prognozy? // Voprosy obrazovaniya. – 2012. – No. 4. – P. 220. 6. Geyts B. Doroga v budushcheye / B. Geyts ; per. s angl. – M. : Russkaya redaktsiya, 1996. – 250 p. 7. Shaposhnik V. A. Nauka i obrazovaniye / V. A. Shaposhnik // Vestnik VGU. – 2010. – No. 1. – P. 121. 8. Muzychina A. A. Distantcionnaya forma obucheniya pri podgotovke vrachev-internov stomatologov / A. A. Muzychina // Medyko-sotsialni problemy simi. – 2012. – Vol. 17. – No. 3–4. – P. 142. 9. Barber M. Okeany innovatsiy / Maykl Barber, Keytlin Donnalli, Saad Razvi // Voprosy obrazovaniya. – 2012. – No. 4. – Pp. 150. 10. Shevchenko D. A. Studenty gumanitarnogo vuza na rynke truda : opyt deyatelnosti sluzhby sodeystviya zanyatosti / D. A. Shevchenko, D. A. Kaplan // SoTsIS. – 2012. – No. 11. – P. 153. 11. Mamedov M. G. Sovremennoye sostoyaniye nepreryvnoy professionalnoy podgotovki v Azerbaydzhanе / M. G. Mamedov, N. I. Ok // Rynok pratsi ta zainiatist naseleeniya. – 2012. – No. 4. – P. 16.

Інформація про авторів

Гарашук Олена Василівна – докт. екон. наук, доцент, доктор філософії, заступник начальника управління організаційного та інформаційного забезпечення, начальник відділу взаємодії з громадськістю, ЗМІ і міжнародного співробітництва

Державної інспекції навчальних закладів України (03065, Україна, м. Київ, вул. Метробудівська, 5а, e-mail: mon7@ukr.net).

Куценко Віра Іванівна – докт. екон. наук, професор, завідувач відділу суспільних проблем сталого розвитку ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України" (01032, Україна, м. Київ, бул. Шевченка, 60, e-mail: kutcenko_vi@ukr.net).

Інформація об авторах

Гарашук Елена Васильевна – докт. екон. наук, доцент, доктор філософії, заступитель начальника управління організаційного та інформаційного обслуговування, начальник отдела по взаємодію з громадськістю, СМІ та міжнародного співробітництва Государственной инспекции учебных заведений Украины (03065, Україна, г. Киев, ул. Метростроевская, 5а, e-mail: mon7@ukr.net).

Куценко Вера Ивановна – докт. екон. наук, професор, заведующий отделом общественных проблем устойчивого развития ГУ "Інститут економіки природопользования и устойчивого развития НАН Украины" (01032, Україна, г. Киев, бул. Шевченко, 60, e-mail: kutcenko_vi@ukr.net).

Information about the authors

O. Garashchuk – Doctor of Science in Economics, Associate Professor, Ph.D., Deputy Head of the Organization and Information Support Department, Head of the Department of Public Relations, Mass Media and International Cooperation of the State Inspection of the Educational Institutions of Ukraine (5a Metrobudivska St., 03065, Kyiv, Ukraine, e-mail: mon7@ukr.net).

V. Kutsenko – Doctor of Science in Economics, Professor, Head of the Department of Social Sustainable Development of the PI "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" (60 Shevchenko Blvd., 01032, Kyiv, Ukraine, e-mail: kutcenko_vi@ukr.net).

Рецензент

канд. екон. наук,
професор Афанасьев М. В.

Стаття надійшла до ред.
24.05.2013 р.

РАЗВИТИЕ ПОДХОДОВ К СИСТЕМАТИЗАЦИИ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ РЫБОХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕГИОНА

УДК 332:639

Алексахина Л. В.

Представлена систематизация факторов, влияющих на функционирование современного рыбохозяйственного комплекса региона, учитывающая содержательные характеристики рыбохозяйственной деятельности и региональные детерминанты ее осуществления. Исходя из понимания специфики различных элементов современной функционально-

компонентной структуры регионального рыбохозяйственного комплекса, обоснован подход к структуризации факторов и сформулированы адекватные критерии для их количественной оценки. Осуществлен выбор показателей для анализа, моделирования данной мезоэкономической системы и прогнозирования ее развития с применением соответствующего инструментария. Предложена система оценочных показателей, которая рассматривается как основа формирования необходимой информационной базы для дальнейших исследований в направлении создания организационно-экономического механизма обеспечения развития отрасли.

Ключевые слова: рыбохозяйственный комплекс, факторы, критерии оценки, показатели оценки, региональные детерминанты.

РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

УДК 332:639

Алексахіна Л. В.

Наведено систематизацію факторів, які впливають на функціонування сучасного рибогосподарського комплексу регіону, що враховує змістовні характеристики рибогосподарської діяльності та регіональних детермінант її здійснення. Виходячи з розуміння специфіки різних елементів сучасної функціонально-компонентної структури регіонального рибогосподарського комплексу, обґрунтовано підхід до структуризації факторів та сформульовано адекватні критерії для їх кількісної оцінки. Здійснено вибір показників для аналізу, моделювання даної мезоекономічної системи і прогнозування її розвитку із застосуванням відповідного інструментарію. Запропоновано систему оцінних показників, що розглядається як основа формування необхідної інформаційної бази для подальших досліджень у напрямі створення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку галузі.

Ключові слова: рибогосподарський комплекс, фактори, критерії оцінювання, показники оцінювання, регіональні детермінанти.

THE DEVELOPMENT OF SYSTEMATIC APPROACHES TO THE FACTORS AFFECTING THE OPERATION OF REGION'S FISHING INDUSTRY

UDC 332:639

L. Aleksakhina

The article presents a systematization of factors affecting the operation of modern regional fishing industry, taking into account the substantial characteristics of fishery and regional determinants of its implementation. Based on understanding the specifics of various elements of modern functional components of regional fishing industry, the approach to structuring the factors has been grounded as well as the appropriate criteria for their measurement have been formulated. The analysis and simulation of indicators of this mesoeconomic have been selected in order to predict its development with the appropriate tools. The proposed system of performance indicators is considered as a basis for generating the necessary database for further research and creation of organizational and economic mechanism of industry development.

Keywords: fishing industry, factors, evaluation criteria, indicators or evaluation, regional determinants.

Исходным этапом осуществления интегральной оценки влияния факторов, воздействующих на функционирование рыбохозяйственного комплекса (РХК), является формулировка теоретических положений структуризации как основы формулирования критериев и показателей, способных выступать индикаторами оценки, исходя из их содержательных характеристик. Учитывая многоаспектность рыбохозяйствен-

ной деятельности и связанную с ней сложность проблемы формирования адекватной системы критериев оценки, систематизацию факторов следует выполнить путем тщательного логического анализа региональных особенностей современной организации рыбохозяйственной деятельности. Результат проведенного исследования рассматривается автором как необходимая основа для выполнения кор-

реляційно-регресійного аналізу оцінки впливу факторів в подальших дослідженнях і формулювання управління впливів на мезо- і макроуровнях.

Представлені в сучасній науковій літературі [1 – 3] підходи до ідентифікації та оцінки факторів впливу на господарський комплекс взагалі та в регіоні зокрема достатньо добре розроблені та різноманітні, однак вони не дозволяють у належній мірі розглядати сучасні галузеві проблеми рибного господарства з урахуванням регіональних детермінант, тому комплекс факторів повинен бути доповнений і уточнений з метою забезпечення інформаційної бази для формування державної регіональної політики та політики регіонів відносно регулювання та підтримки рибного господарства.

Метою даної статті є систематизація факторів, що впливають на функціонування сучасного рибного господарства регіону, обґрунтування системи показників їх оцінки, виходячи з їх суттєвих характеристик та на основі урахування галузевих особливостей рибного господарства.

Ураховуючи суттєві характеристики рибного господарства та її залежність від специфіки природно-ресурсної бази конкретного регіону, основою для аналізу є група природних факторів [1; 3; 4]. Комплексно оцінити вплив географічного положення регіону на функціонування РХК регіону можна за допомогою таких показників, як дальність плавання судів добуваючого флоту, вилов риби та добування інших водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах, в окремій економічній зоні України, в окремій економічній зоні інших держав, а також обсяг товарного вирощування гідробіонтів у природних водоймах.

Гідрогеологічні характеристики регіону як фактор, що впливає на функціонування РХК, відображають вплив кількісних та якісних характеристик водойм як середовища формування сировинної бази рибного господарства та здійснення товарного вирощування гідробіонтів та представлені показниками, що оцінюють кількість промислових об'єктів та об'єктів товарного вирощування водних живих ресурсів, а також структуру вилову та товарного вирощування гідробіонтів, характерну частоту окремих видів в загальному обсязі вилову та вирощування.

З метою регламентації технологічних особливостей організації промислу та товарного вирощування гідробіонтів цілеспрямовано враховують біологічне різноманіття водойм в регіоні, що визначає об'єкти та специфіку виробництва гідробіонтів (режим зариблення водойм), об'єкти та режим промислу, особливості технології вирощування, що забезпечують збереження цілісності екосистеми водних об'єктів регіону.

Важливість урахування кліматичних умов як одного з природних факторів, що впливають на функціонування РХК регіону, обґрунтована їх роллю в формуванні фізичних особливостей середовища здійснення рибного господарства, особливо передбачають специфіку режимів промислу, товарного вирощування гідробіонтів та заходів по виробництву сировинної бази водних об'єктів регіону. Так, кліматичні особливості регіону (температурний режим, частота виникнення та тривалість штормових ситуацій, продовжителі льоту та товщина льоду в водоймах та др.) обумовлюють кількість судноплавства промислу гідробіонтів, виступаючи природною причиною примусових зупинок судів, що можна розглядати як показники оцінки впливу факторів даної групи.

Необхідність виділення політико-правових умов як фактора впливу на функціонування РХК регіону пов'язана з обмеженістю запасів гідробіонтів у водних об'єктах, що визначає лімітування доступу до біологічних ресурсів гідросфери в окремій економічній зоні іноземних держав та в відкритому океані за допомогою використання сукупності економіко-правових методів, зокрема обмеження доступу до інфраструктури портових приморських держав [4]. Тому з метою визначення впливу факторів даної групи слід оцінити кількість ратифікованих міжнародних угод в сфері рибного господарства, обсяг квоти України в освоєнні запасів відкритої частини світового океану та ступінь її використання, обсяг квот на вилов в ІЕЗ іноземних держав, розмір плати за використання біоресурсів в ІЕЗ іноземних держав, обсяги вилову риби та вилову інших водних живих ресурсів в ІЕЗ інших держав та др. Разом з цим слід враховувати вплив політико-правових факторів, що проявляються в створенні правового середовища здійснення рибного господарства (РХД) (різноманітність форм власності та форм господарства в сфері РХД, механізм закріплення прав використання водних об'єктів у рибного господарства (целях та др.), в фінансуванні рибного господарства, в асигнуваннях з державного бюджету, направлених на виконання цільових рибного господарства програм (обсяг державного замовлення на виробництво продукції з гідробіонтів, розмір дотацій та льгот), а також в наявності інструментів розвитку регіонів (вільні (спеціальні) економічні зони, території пріоритетного розвитку та др.), які можуть створити економічні передумови для розвитку рибного господарства.

Також в межах групи еколого-правових факторів слід враховувати вплив організаційно-управлінських характеристик рибного господарства на ефективність функціонування комплексу, що дозволяє регламентувати обов'язкові процедури розподілу загальнодержавного ліміту на вилов гідробіонтів з водної середовища, сертифікації вилову гідробіонтів та видачі дозвільних документів на їх реалізацію. Оцінити вплив даної групи факторів можливо за допомогою аналізу динаміки таких показників, як: штрафні санкції за порушення правил рибного господарства, розміри збитку від зловживань в даній сфері, розміри квот підприємств на вилов водних живих ресурсів та ступінь їх освоєння, тривалість циклу "добування – реалізація" свіжих гідробіонтів.

Виділення антропогенних факторів, що впливають на функціонування РХК регіону, обумовлене необхідністю відображення змін якості та кількісних характеристик біологічних ресурсів гідросфери внаслідок погіршення якості водних об'єктів регіону в зв'язі з їх використанням в особистих та господарських цілях (промислові стоки та інші джерела забруднення водойм), особливо актуалізується при виникненні техногенних катастроф, наслідками яких не можуть бути повністю компенсовані механізми саморегуляції біоресурсів гідросфери. Тому враховуючи дані фактори та розробку заходів по усунуванню наслідків катастроф виникають мутаційні зміни гідробіонтів, зменшення сировинної бази рибного господарства, погіршення умов товарного вирощування гідробіонтів, зниження їх харчової цінності та інше, і, відповідно, зменшується ефективність рибного господарства в регіоні. В зв'язі з метою оцінки впливу антропогенних

факторов на функционирование РХК региона следует использовать показатели, характеризующие частоту возникновения техногенных катастроф, ущерб от введения запретов на вылов в связи с загрязнением водоемов, ущерб от заморов гидробионтов в рыбоводных хозяйствах, чрезвычайные расходы рыбохозяйственных предприятий и др.

Рассмотрение группы социально-демографических факторов, влияющих на функционирование рыбохозяйственного комплекса региона, автор считает целесообразным в связи с тем, что специализация, особенности организации и направления развития РХК региона должны быть социально ориентированными. Учитывая, что социальная ориентация РХК региона проявляется в целеполагании рыбохозяйственной деятельности (получение качественных продуктов из гидробионтов как источника питательных и полезных веществ для активной и здоровой жизни населения региона), и вместе с этим социальная значимость РХК региона обусловлена его ролью в обеспечении занятости населения, прежде всего, окраинных морских побережий, автор считает необходимым рассматривать в рамках данной группы факторов демографическую и социальную среду. Так, воздействие фактора "демографическая среда", по мнению автора, находит свое выражение в кадровом составе и профессиональных компетенциях персонала рыбохозяйственного комплекса, а влияние социальной среды проявляется в параметрах потребительского рынка продукции из гидробионтов и отношении к ее качеству. В этой связи представляет интерес исследование показателей, характеризующих потребление гидробионтов в целом в регионе и в расчете на душу населения, размер занятости в сфере рыбохозяйственной деятельности, доходы наемных работников от ее осуществления и др.

Обособление группы научно-технических факторов, влияющих на функционирование РХК региона, обусловлено значительной ролью научных исследований в освоении запасов гидробионтов, обосновании объемов рационального изъятия и режимов продуктивного выращивания, а также значимостью технических средств в осуществлении промышленного рыболовства и массового товарного выращивания водных живых ресурсов.

Структурирование данной группы, по мнению автора, следует осуществлять посредством выделения таких факторов, как научно-технический прогресс в рыбохозяйственной сфере (количество научных учреждений в сфере РХД, объемы их финансирования и др.), техническое оснащение РХК региона (характеристики основных производственных фондов комплекса, такие, как стоимость, степень изношенности, фондовооруженность труда и др.), технологический уровень рыбохозяйственного комплекса (уровень эффективности функциональных подсистем комплекса "Рыболовство", "Товарное выращивание гидробионтов" и "Обработка и переработка гидробионтов"), инновационная среда осуществления рыбохозяйственной деятельности (степень новизны биотехнологий в сфере товарного выращивания гидробионтов и уровень инновационности производимой из гидробионтов конечной продукции).

Целесообразность выделения группы экономических факторов обусловлена идентификацией рыбохозяйственного комплекса региона как экономической системы и имманентных ему в связи с этим свойств. В этой связи автором выделены такие основополагающие экономические факторы влияния, как финансово-инвестиционная среда, маркетинговая среда и финансово-хозяйственные характеристики РХК региона. При этом влияние финансово-инвестиционной среды функционирования рыбохозяйственного комплекса проявляется в уровне инвестиционной привлекательности и уровне эффективности рыбохозяйственной деятельности

в регионе, количественно оценить которые можно на основе исследования абсолютных и относительных финансовых результатов РХК региона.

Маркетинговая среда РХК региона в большей мере воздействует на подсистемы обработки/переработки гидробионтов и логистики, формируя потребительский спрос, каналы товародвижения, способы реализации продукции из гидробионтов, прежде всего, со стороны импортируемой рыбной и нерыбной продукции. Поэтому оценка влияния факторов данной группы может быть выполнена на основе ряда количественных и качественных показателей, таких, как среднедушевой доход населения региона, калорийность его питания, структура производства продукции из гидробионтов и др. Воздействие фактора "Финансово-хозяйственные характеристики" на рыбохозяйственный комплекс региона выражается в обеспеченности РХК собственными и заемными финансовыми ресурсами, а также в уровне развития рыбохозяйственного комплекса региона, что может быть оценено такими параметрами, как количество предприятий, занимающихся рыбохозяйственной деятельностью, объем продукции рыбохозяйственных предприятий, операционные затраты на осуществление рыбохозяйственной деятельности, доля прибыльных и убыточных предприятий и др.

Учитывая, что на процесс достижения целей, поставленных перед рыбохозяйственным комплексом региона, влияет не только внешняя среда, представляется актуальным выделять по отношению к объекту исследования экзогенные (тенденции изменения структурных компонентов природно-ресурсной базы региона, мировые и государственные экологические стандарты, экономические параметры в регионе, изменение демосоциальных характеристик региона и др.) и эндогенные факторы (уровень предпринимательских способностей кадрового состава РХК региона, адекватность организационных структур управления комплекса современным экономическим реалиям, уровень адаптивности и конкурентоспособности, достаточность информационного обеспечения комплекса и др.).

Целесообразность обоснования инструментов повышения эффективности функционирования рыбохозяйственного комплекса региона обуславливает разделение факторов на стимулирующие (освоение запасов гидробионтов в мировом океане, формирование целевых государственных программ поддержки рыбохозяйственной деятельности и др.) и сдерживающие (лимитирование объемов изъятия гидробионтов, недостаточное финансирование рыбохозяйственной науки, несоответствие технологического уровня производственных мощностей по переработке гидробионтов мировым стандартам качества, неадекватность организационно-правовых форм хозяйствования современным экономическим реалиям и др.).

Вместе с этим целесообразно идентифицировать факторы по признаку продолжительности воздействия, выделяя долгосрочные (скорость возобновления популяции гидробионтов, объемы и структура запасов гидробионтов в водных объектах, тенденции мирового промысла и товарного выращивания водных живых ресурсов и др.) и краткосрочные факторы (возникновение стихийных бедствий, катастроф и других источников сокращения запасов гидробионтов, ухудшения их качества или ограничения доступности), что позволит акцентировать внимание на изучении сформированных тенденций изменения параметров внешней среды комплекса и будет способствовать созданию эффективной системы ее мониторинга для выявления предпосылок появления новых угроз и возможностей.

Таким образом, структуризация совокупности факторов, воздействующих на функционирование рыбохозяйствен-

ного комплекса, выполненная путем тщательного логического анализа региональных особенностей современной организации рыбохозяйственной деятельности, необходима для создания информационной базы и формулирования организационно-экономического механизма обеспечения развития отрасли в дальнейших исследованиях.

Литература: 1. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : навч. посібн. / Д. М. Стеченко. – К. : Вікар, 2001. – 377 с. – С. 174. 2. Серегин С. С. Факторы повышения конкурентоспособности рыбной отрасли / С. С. Серегин // Рыбное хозяйство Украины. – 2009. – № 4. – С. 68–74. 3. Кавер И. К. Креативный императив рыбной отрасли / И. К. Кавер, В. Г. Верхованов, С. В. Изотов. – Севастополь : Изд. "Украинский морской институт", 2008. – 190 с. 4. Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні / Н. М. Вдовенко // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 15–20.

References: 1. Stechenko D. M. Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka : navch. posibn. [Distribution of productive forces and regionalism] / D. M. Stechenko. – K. : Vikar, 2001. – 377 p. – P. 174. 2. Seregin S. S. Faktory povysheniya konkurentosposobnosti rybnoy otrasli [Factors of increasing fishing industry competitiveness] / S. S. Seregin // Rybne hospodarstvo Ukrainy. – 2009. – No. 4. – Pp. 68–74. 3. Kaver I. K. Kreativnyy imperativ rybnoy otrasli [Creative imperative of fishing industry] / I. K. Kaver, V. G. Verkhodanov, S. V. Izotov. – Sevastopol : Izd. "Ukrainskiy morskoy institut", 2008. – 190 p. 4. Vdovenko N. M.

Suchasnyi stan ta napriamy rozvytku rybnogo hospodarstva v Ukraini [Current status and trends of fisheries in Ukraine] / N. M. Vdovenko // Ekonomika APK. – 2010. – No. 3. – Pp. 15–20.

Информация об авторе

Алексахина Людмила Викторовна – старший преподаватель кафедры экономики предприятия Керченского государственного морского технологического университета (98309, Украина, г. Керчь, ул. Орджоникидзе, 82, e-mail: l.alexahina@mail.ru).

Інформація про автора

Алексахіна Людмила Вікторівна – старший викладач кафедри економіки підприємства Керченського державного морського технологічного університету (98309, Україна, м. Керч, вул. Орджонікідзе, 82, e-mail: l.alexahina@mail.ru).

Information about the author

L. Aleksakhina – senior lecturer of Enterprise Economics Department of Kerch State Maritime Technological University (82 Ordzhonikidze St., 98309, Kerch, Ukraine, e-mail: l.alexahina@mail.ru).

Рецензент

докт. экон. наук,
профессор Клебанова Т. С.

Стаття надійшла до ред.
06.03.2013 р.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОНОВЛЕННЯ ПОНЯТЬ ЩОДО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

УДК 331.101.262:316.422(477)

Никифоренко В. Г.

Досліджено підходи сучасних вчених до сутнісного визначення понять і категорій "людські ресурси", "людський потенціал", "трудові ресурси", "трудовий потенціал", "людський капітал", "інтелектуальний капітал" тощо, які пов'язані з людським розвитком у контексті системного бачення необхідних трансформацій у суспільному виробництві. Для оновлення підходів до вивчення й розвитку людських ресурсів в умовах трансформації технологічних укладів в економіці запропоновано формування та впровадження таких моделей, як: багаторівнева система управління розвитком людських ресурсів, моніторинг відповідних показників з урахуванням рівнів суспільного виробництва та прогнозування розвитку людських ресурсів на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Ключові слова: людські ресурси, трудові ресурси, трудовий потенціал, людський капітал.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБНОВЛЕНИЮ ПОНЯТИЙ ОТНОСИТЕЛЬНО РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

УДК 331.101.262:316.422(477)

Никифоренко В. Г.

Исследованы подходы современных ученых к сущностному определению понятий и категорий "человеческие ресурсы", "человеческий потенциал", "трудовые ресурсы", "трудовой потенциал", "человеческий капитал", "интеллектуальный капитал" и прочих, связанных с